

DEN "SVENSKA SKOLAN"

Det traditionella årtalet för Roms grundläggning är 753¹. Den andra traditionella fixpunkten i romersk historia är år 509, då kungadömet avskaffades och republik infördes. Dessa två årtal fastslogs redan under antiken², och de flesta moderna forskare ansluter sig i stort sett till den dateringen.

Den "svenska skolan", främst representerad av Einar Gjerstad, har neddaterat dessa två händelser till ca 575 resp. ca 450.

Forskarna är eniga om att en stor förändring i bebyggelsen ägde rum i Forumdalen från ca år 575. De utspridda ler- och halmhyddorna ersattes av en mer stadslik bebyggelse med rektangulära hus och tempel på stengrund, klippan Capitolium blev stadens borg, och det första torget, Forum Romanum, anlades.

Forskarna är också eniga om att två viktiga händelser ägde rum år 509. Jupitertemplet på Capitolium invigdes, och man införde de s.k. *fasti*, en förteckning över de eponyma högsta ämbetsmännen i staden.

Gjerstads argument för sina omdateringar av Roms grundläggning och republikens införande grundar sig på både litterära och arkeologiska källor och är mycket omfattande. Mitt korta referat är ingalunda heltäckande.

Gjerstad anser att den urbana revolutionen ca 575 sammanfaller med kungadömet införande och stadens grundande, vilket i sin tur hänger samman med en förändring i samhällets ekonomiska struktur. Handeln blev livlig, och andra städer i Latium grundades ungefär samtidigt. Om detta vittnar rikligt med arkeologiskt material.³

Den vedertagna tidpunkten för grundläggningen är inte baserad på verkliga bevis utan endast på spekulationer, anser Gjerstad. Den kronologiska samstämmighet som finns mellan årtalet 753 och de arkeologiska beläggen för hyddbebyggelsen på 700-talet är "fullständigt irrelevant". Livius⁴, påpekar Gjerstad, medger att Roms äldsta historia är höljd i dunkel p.g.a. bristen på skriftliga dokument och snarare är historier än historia. Romulus och Remus är definitivt uppdiktade gestalter, medan sägner om Titus Tatius är en sann berättelse om hur Rom grundas genom en förening av latinska och sabinska samhällen. Detta stämmer överens med arkeologiska fakta, om vi förutsätter att Titus Tatius i verkligheten är Numa Pompilius,

¹ Samtliga i denna text angivna årtal avser f.Kr.

² Av författaren Varro (116-27), vars kronologiska system efter många andras olika förslag blev det slutgiltiga.

³ Gjerstad s. 41

⁴ Romersk historieskrivare som skildrar Roms historia i sitt stora verk *Ab urbe condita* (Från stadens grundläggning).

den förste kungen, som var av sabinsk härkomst.⁵

Lika lite som det finns några samtida skriftliga källor om grundläggningen finns det några som upplyser om när republiken infördes. Synkroniseringen av denna händelse med införandet av *fasti* under 500-talets sista årtionde gjordes först på 200-talet. Det bedömdes då som otroligt att en kung regerat samtidigt som en namngiven ämbetsman haft sin funktionstid, och konsulat och republik måste därför ha tillkommit samtidigt, resonerade man.

Men Gjerstads åsikt är att införandet av *fasti* sker mitt under kungatiden. Det är bara en kalenderreform och innebär ingen politisk förändring, d.v.s. att kungen störtas och höga ämbetsmän övertar makten. Det är mycket troligare, hävdar han, att den stora politiska och sociala omvälvningen vid 400-talets mitt betecknar en förändring av samhällets sociala struktur; övergången från kungadöme till republik. Det förklarar varför händelser som i vissa antika källor hänförs till kungatiden av annat material dateras till tidigt 400-tal, eller varför Livius hänför samma händelse ibland till kungatiden och ibland till tidigt 400-tal.⁶

Två forskare som är mycket negativa till Gjerstads forskningsresultat är David Ridgway och Robert Palmer.

Ridgways recension är skriven redan 1968 och berör därför bara del IV av Gjerstads verk *Early Rome* samt två skrifter från 1964 och 1966 av dennes elev Gierow. Dessa tre verk behandlar bara arkeologiskt fyndmaterial, följaktligen är det enbart mot de slutsatser svenskarna dragit av detta material Ridgways kritik riktar sig.

Ridgway påpekar att den "svenska skolans" omdatering av historien redan rönt mycken kritik och konstaterar utan omsvep att "alla vet att svenskarna på det hela taget sannolikt har fel". Han anser att Gjerstad hittar på för många egna underklasser för att tidsbestämma t.ex. keramik samtidigt som han använder klassificeringen "subgeometrisk" i alltför vid bemärkelse. Ridgway tar som exempel bl.a. impastokeramik. Av de vanliga två indelningarna har den ena i sin tur delats upp i tre nya, och vaserna är inte så olika att det är motiverat.

Recensenten accepterar inte heller Gjerstads kronologi, baserad på keramikfynd i gravar. Gjerstad hävdar att importerade föremål aldrig var nya utan använda en längre tid när de lades ner i gravarna. Det har vi inga bevis för, säger Ridgway, och det är ett typiskt påhitt av Gjerstad för att dateringen ska passa dennes teorier.⁷

⁵ Gjerstad s. 42 ff.

⁶ Gjerstad s. 113 ff., Montgomery s. 156

⁷ Ridgway s. 237 ff.

Palmer recenserar del V och VI av Gjerstads verk och är mycket hård i sin bedömning. Även han anser att Gjerstad vinklar verkligheten, och att han godtar och förkastar de antika historieskrivarnas material allt efter sina egna behov och önskingar samtidigt som han tolkar sitt eget material ensidigt och okritiskt. Forntidens fakta, säger han, är för Gjerstad påhittad legend medan teorier som denne praktiskt taget är ensam om är fakta.

Han kallar Gjerstads verk en "kränkning av det latinska språket, lingvistiska regler, källkritik, historisk metodik, arkeologisk tolkning och logiskt resonemang". Dessutom behärskar Gjerstad inte ens engelska.

De latinska orden i de antika skriftliga källorna förvränger Gjerstad betydelsen av, utelämnar bibetydelser eller läser in för mycket allt efter sina syften. Och han ids inte ens tala om när ett verk skrevs eller vilken sorts information det stöder sig på. Han kallar antika historieskrivare för annalister och avslöjar därmed att han inte vet vad det är för skillnad.

Även Gjerstad arkeologiska bevis är värdelösa, anser Palmer. En skärva av en attisk rödfigurig vas hittades i den jordvall som traditionen tillskriver Servius Tullius. Då vasen enligt Gjerstad "av goda skäl kan antas ha varit i bruk en tid innan den gick sönder och bitarna råkade hamna i vallens fyllnadsjord" och skärvan dateras till 490-470 anför han den som ett bevis på att Tullius regerade 495-466. Men eftersom romarna begravde lättfärdiga vestaler levande med deras ägodelar i ihåliga kamrar i denna försvarsvall kunde vasen ha varit hel och ny och hamnat i vallen när som helst före eller efter den tid som Gjerstad anger. Skärvan är inget bevis alls.⁸

Slutord: När man läser Gjerstads bok slås man direkt av just det som recensenterna framhåller, nämligen att han tolkar allt sitt material så att det ska passa in i hans egen historieskrivning. Ett enda, belysande exempel: han hävdar att införandet av förteckningen över de eponyma ämbetsmännen år 509 inte behöver innebära att ämbetsmännen inte fanns tidigare, bara att det eponyma systemet infördes då. Men när Livius om år 495 skriver "i Rom inrättades 21 tribus", tolkar Gjerstad det som att tribusinstitutionen inrättades det året, trots att andra forskare använder samma argument som han själv gör om händelsen år 509: att det inte behöver betyda att institutionen inte fanns tidigare, bara att antalet ökades till 21.⁹

Det är inte konstigt att hans teorier numera har förkastats av de flesta forskare.

⁸ Palmer s. 387 ff.

⁹ Gjerstad s. 119 f.

Referatuppgift i Antikens kultur och samhällsliv
40 p, Arkeologi
Stockholms universitet ht 1992
Madeleine Midenstrand

LITTERATURFÖRTECKNING:

Gjerstad, Einar (1972). *Det äldsta Rom*. Stockholm: Svenska humanistiska förbundet, 83. (En sammanfattning på svenska av det flerdelade verket *Early Rome*, 1953-73.)

Montgomery, Hugo (1981). *Medelhavsvärldens historia till omkring 400 e.Kr.* Arlöv: Esselte Studium.

Nilsson, Martin P:n (1979). *Forntidens historia*. Kungälv: AWE/Gebbers.

Söderström, Gunnar (1970). *Romersk fornkunskap*. Stockholm: Läromedelsförlagen.

Palmer, Robert (1975). Review of Early Rome V and VI. I: *American Journal of Archaeology* 79, s. 386-390.

Ridgway, David (1968). Review-discussion of Early Rome IV etc. I: *Journal of Roman Studies* 58, s. 235-240.